

Göteborg, 22 mars 2013

Att:

Svenska Kraftnät
Marie Lindh
Box 1200
172 24 SUNDBYBERG

Naturskyddsföreningarna i Ale, Kungälv, Lerum, Stenungsund och Trollhättan samt Naturskyddsföreningens länsförbund i Bohuslän och Norra Älvsborgs gemensamma synpunkter på samrådsunderlag för planerad 400 kV-ledning mellan stationerna Skogssäter och Stenkullen, dnr 2012/1165.

Ovanstående kretsar och länsförbund av Naturskyddsföreningen har tagit del av Svenska Kraftnäts inbjudan till samråd i rubricerade ärende baserat på samrådsunderlag daterat januari 2013 med bilagda kartor visande alternativa utredningsområden.

Sammanfattning

Ovan nämnda kretsar och länsförbund av Naturskyddsföreningen har sammanfattningsvis följande synpunkter på projektet:

- Behovet av den nya ledningen är oklart och bygger på prognoser om en samhällsutveckling som inte är hållbar.
- Svenska Kraftnät bör ytterligare utreda om en markkabel är möjlig, för att undvika långa nya dragningar genom tidigare, av kraftledningar opåverkade, naturområden med höga bevarandevärden ifråga om natur och friluftsliv.
- Samrådsunderlaget framstår som ”riggat” för att projektet ska kunna genomföras i enlighet med Svenska Kraftnäts egna intentioner. Detta intryck stärks av erfarenheterna av det nyligen genomförda projektet Stenkullen-Lindome.

Behovet av kraftledningen

Utbyggnaden av elförsörjningen baseras idag på grundförutsättningen om fortsatt ökad energiförbrukning. Samtidigt ökar effektiviteten och det finns stora marginaler för fortsatt effektivisering. Moderna maskiner, ny belysningsteknik, bättre isolering mm minskar energibehovet.

Målet kan inte vara att öka landets energiförbrukning, utan att istället öka effektiviteten. Fortsatt ökat resursuttag som följd av ekonomisk tillväxt är långsiktigt omöjligt med hänsyn till planeten Jordens fysiska begränsningar. Mot den här bakgrunden bör all planering inriktas på anpassning efter tillgångarna, inte fortsatt obegränsad tillväxt. Detta gäller givetvis även Svenska Kraftnät och planeringen av elförbindelser.

Utbyggnad av vindkraft, bättre utnyttjande av spillvärme och tillvaratagande av solenergi med solceller och solfångare mm ger sammantaget betydande energitillskott som till viss del kan ersätta storskaliga anläggningar baserade på fossila energikällor inklusive kärnkraft. De förnybara energikällorna kan utnyttjas lokalt utan behov av allt mera omfattande elöverföring med långa 400 kV-ledningar.

Svenska Kraftnät motiverar den nya elförbindelsen Skogssäter-Stenkullen med omfattande utbyggnad av vindkraftproduktion i Dalsland, Bohuslän och Västergötland. Denna motivering framstår som dåligt underbyggd i kategorin ”greenwash”. Mer undanskymt redovisas att motivet är storskalig överföring från Norge, troligen för vidare transfer söderut i Europa. Detta tänkande, baserat på storskalig expansion av elanvändning och elnät går helt emot ovan beskrivna behov av anpassning till långsiktig hållbarhet och lokal energiförsörjning.

Det kan tilläggas att Svenska Kraftnät använt motiveringen om överföring till/från Norge även för projekten Stenkullen-Lindome och den så kallade SydVästlänken. Trovärdigheten i motiveringen är låg, eftersom den tycks återkomma ifråga om varje ny större förbindelse i nordvästra Götaland.

Mot denna bakgrund ifrågasätter vi den planerade utbyggnaden. De av Svenska Kraftnät förordade dragningarna innebär därutöver stora, oacceptabla ingrepp och negativa konsekvenser för landskap, natur och friluftsliv.

Förutsättningarna för markkabel

Svenska kraftnät har tillbakavisat förslaget om utförande som markkabel med motiven högre kostnad och sämre driftsäkerhet. Det finns anledning att ifrågasätta ett sådant kategoriskt avfärdande av markkabel.

Det sker uppenbarligen en avsevärd utveckling av tekniken för överföring i markkabel. Sålunda har för elförbindelsen Nässjö-Norska gränsen inom den så kallade SydVästlänken föreslagits markkabel på flera sträckor som enda alternativ. Argumentet om sämre driftsäkerhet är därmed föga trovärdigt.

I avvägningen mellan kostnader och miljöpåverkan bör högre kostnad kunna accepteras för att undvika skador på natur- och miljö som inte kan återskapas. Svenska Kraftnät tycks i detta avseende ensidigt prioritera låg kostnad för att undvika markkabel.

En 400 kV växelströmskabel på hela sträckan Skogssäter – Stenkullen är dock omöjlig av tekniska skäl pga de höga förlusterna. Dessa förluster har man inte i en DC-kabel. En DC-kabel är därför det enda alternativet för markkabel över långa avstånd. Dock tillbakavisar Svensk Kraftnät möjligheten att använda likspänningsöverföring mellan Skogssäter och Stenkullen med följande motivering: ”I det här fallet behöver stamnätet förstärkas för att möjliggöra anslutning av vindkraft och då är enbart växelström ett gångbart alternativ.” Det är en motivering man starkt kan ifrågasätta eftersom t.ex. tyska vindkraftsparker långt ute till havs förbinds med DC-kabel. En DC-kabel (om DC-överföring trots allt är tekniskt möjlig) hela vägen från Skogssäter ner till Göteborgstrakten torde ge väsentligt mindre negativa konsekvenser än den luftledning som Svenska Kraftnät föreslår.

Föreslagna utredningsområden: allmänt

I samrådsunderlaget hävdas att Svenska Kraftnät har genomfört nät- och kartstudier för att finna alternativa sträckningar för den planerade ledningen som ger så liten påverkan som möjligt. Fokus har enligt Svenska Kraftnät legat på att undvika eller minimera påverkan på bebyggelse och naturmiljö i första hand, men även påverkan på landskapsbild, rekreation och friluftsliv, kulturmiljö, naturresurser och infrastruktur påstås ha tagits i beaktande.

I samrådsunderlaget beskrivs översiktligt ett avfört alternativ öster om befintliga 400 kV-ledningar Skogssäter-Stenkullen. Det framstår som uppenbart att Svenska Kraftnät avsiktligt har tagit fram ett "tokalternativ" med bland annat dragning genom Risvedens naturreservat och flera korsningar med befintliga ledningar för att få kvarstående redovisade alternativ att framstå som förhållandevis acceptabla. Det är svårbegripligt varför Svenska Kraftnät inte istället har redovisat alternativ med parallella dragningar väster om de två befintliga ledningarna. Sådana alternativ skulle bli genare, koncentrera ingreppen till redan påverkade områden och undvika onödigt många korsningar med befintliga ledningar.

I samrådsunderlaget redovisas kortfattade bedömningar av påverkan uppdelat på olika aspekter för varje delsträcka. En summering av bedömningarna redovisas i tabell 2. Det övergripande intrycket är att Svenska Kraftnät konsekvent strävat att undervärdera konsekvenserna. Tabellen har uppenbarligen riggats för att ge ett så positivt intryck som möjligt. Kategorin "mycket stora konsekvenser" tillämpas inte, utan har enbart funktionen att ge intrycket att inga konsekvenser är speciellt allvarliga.

Utförliga kommentarer för respektive kommun redovisas under punkt "Specificerade yttranden..." sist i detta dokument.

Erfarenheter från utförandet av förbindelsen Stenkullen-Lindome

Under 2011-2012 utfördes den nya 400 kV-ledningen Stenkullen-Lindome genom bland annat Härskogens friluftområde, till stor del i av motsvarande projekt tidigare orörda skogsområden. Byggandet av denna ledning bör kunna användas som aktuell referens för inverkan vid utförande av stora kraftledningar idag.

Samrådsunderlaget för den nu aktuella förbindelsen Skogssäter-Stenkullen ger intrycket att den färdiga kraftledningen utgörs av glest stående stolpar med ledningar över mellanliggande orörda områden, där enda ingreppet mellan stolparna är att skogen har ersatts av öppen mark med gräs, buskar, stenhällar etc. Verklighetens utförande i Härskogen innebar byggande av makadamvägar för tunga transporter, inte bara fram till ledningsgatan på tidigare befintliga småvägar, utan i stor utsträckning nya vägar utmed ledningsgatan. Omfattande sönderkörning av marken förekom också. Utmed en kraftledning som byggts på detta sätt kommer samrådsunderlagets idylliska bilder aldrig att återskapas.

Mot bakgrund av erfarenheterna i Härskogen anser Naturskyddsföreningen att Svenska Kraftnät medvetet vilseleder ifråga om ledningsbyggets naturpåverkan. Dragning av ny 400 kV-ledning genom i huvudsak orörda skogsområden med delvis höga naturvärden ger betydande och oacceptabel naturpåverkan. Istället bör eventuella nya luftledningar i största möjliga utsträckning byggas utmed tidigare ledningar och i områden som i utgångsläget är lättare nåbara med befintliga vägar.

Gemensamt yrkande

Sammanfattningsvis yrkar Naturskyddsföreningen i ovan nämnda kretsar och länsförbund att Svenska Kraftnät:

- i första hand ifrågasätter behovet av den nya förbindelsen Skogssäter-Stenkullen,
- i andra hand ytterligare utreder möjligheter till dragning via DC-markkabel i redan påverkade områden såsom befintliga ledningsgator, och
- i tredje hand utreder dragning av den nya ledningen längs befintliga ledningar istället för att göra omfattande intrång i tidigare orörda skogsområden, delvis med höga bevarandevärden.

Specificerade yttranden på ledningsgradningar uppdelade per krets/kommun:

Ale

Vi anser att den sträckning som är minst olämplig är I-alternativet. Här måste dock stor hänsyn tas till känslig natur och till de boende, som kommer att drabbas. Dragning av nya servicevägar måste planeras mycket noggrant.

En nyckelbiotop, flera känsliga lövskogspartier och två naturreservat tangeras av I-alternativet. Risheds naturreservat har klart större naturvärden än Anfastebo.

Kungälv och Lilla Edet

Det västra alternativet (C) i dragningen söder om vägen mellan Västerlanda kyrka och Ucklums kyrka är helt oacceptabelt från natur- och friluftssynpunkt och berör stora områden med mycket höga natur- och friluftsvärden.

Hela den nord-sydliga sträckningen markerad "GI" i Lilla Edets kommun och Kungälv kommun är likaledes oacceptabel på grund av mycket höga natur- och friluftsvärden. Här berörs ett antal känsliga Natura 2000-arter, bl.a. vissa rovfågelarter.

Ledningsdragningen går – enligt utskickad kartsnitt över eller strax intill ett av regionens största och mest värdefulla fågelområden, som ligger vid Västergård och Stendammen. Det berör Natura 2000-område och Natura 2000-arter för en lång rad särskilt utpekade och skyddsvärda fågelarter, bl.a. häcknings- och spelplats för orre och tjäder, häckande trana, sparvuggla, pärluggla, fiskgjuse och spillkråka. Ytterligare arter är rödlistade enligt artskyddsförordningen. Området utgör dessutom ett av Svartedalens mest populära och välbesökta utflyktsmål. Det västra ledningsförslaget är helt oförenligt med syftet med Natura 2000 – skyddet i området och skulle innebära en betydande negativ påverkan på berörda rödlistade arter samt Natura 2000-arter och deras livsmiljöer samt även påverka områdets upplevelse- och rekreationsvärden på ett betydande sätt.

Slutligen är det olämpligt att dra en ledning (alternativ A) över Lilla Näset mellan sjöarna Lille-Väktor och Store-Väktor i Lilla Edets kommun, ett område med höga friluftsvärden, utöver att vara nyckelbiotop.

Lerum

Lerums Naturskyddsförening får av samrådsunderlaget intrycket att Svenska Kraftnät endast har eftersträvat att undvika bebyggelse. Detta intryck styrks vid närmare granskning av utredningsområdena inom Lerums kommun. Uppräkningen av vilka hänsyn Svenska Kraftnät hävdar har tagits saknar sålunda substans. Uppräkningen tycks endast ha som syfte att skönmåla projektet.

Naturpåverkan av Svenska Kraftnäts förslag

Från kartan över föreslagna stråk framstår Svenska Kraftnäts östliga alternativ (J) som orealistiska, eftersom de helt tar bort Gråbo samhälles möjligheter att växa åt väster. Med utgångspunkt från detta kvarstår det västliga alternativet (K) i enlighet med vad Svenska Kraftnät förordar. Detta alternativ är emellertid oacceptabelt från naturskyddssynpunkt, eftersom stråket passerar flera av Lerums kommuns känsligaste naturområden.

I söder berörs Ulvås lövskogar och örtrika marker gynnade av kalkpåverkan från ultrabasisisk berggrund.

Skantemossen är kommunens enda riktiga blötmyr, där Tösjöns utlopp ger en känsla av norrländsk natur. Den första häckningen av trana i modern tid i trakten skedde här för ca 10 år sedan. Nu häckar trana varje år. Mossen är över 500 meter bred, varför den inte kan byggas över utan att en stolpe placeras ute i mossen.

Skogen söder om Ytterstad är bondeskog med stora naturvärden, framför allt vid Långvattnet och Smalaskjön.

Sydsluttningen vid Hällingsbo har ädellövskog med stor artrikedom, grova träd och rik örtflora.

Vid Granås finns stora ekar nära husen. Väster om gården finns al- och gransumpskogar.

Tolsjöhultområdet har stora naturvärden. Området hyser ett bra bestånd av nattskärar. En gammal stor spelplats för orre, tjäder och morkulla finns i området. Storlom häckar i Sirsjön. Tolsjöhult är även en känd plats för klockgentiana och den starkt hotade alkonblåvingen som lever i symbios med klockgentianan. Vite mosse är ett storslaget gammalt brandfält, vars landskapsbild minskar i värde, om en ledning dras över området. Det finns planer på att låta beta Vite mosse för att förhindra igenväxning.

Även Stora Lövsjöområdet har stora naturvärden. Området inventerades 2011 åt Naturcentrum AB med avseende på fågellivet inför eventuell vindkraftsetablering. Här finns en mycket tät population av nattskärar. Under inventeringen hördes totalt 10 spelande hanar på östra sidan av Stora Lövsjön, vilket helt borde stoppa vindkraftsetablering, eftersom skyddszonen ligger på 1-2,5 km från spelplats till vindkraftverk (Bright m. fl., 2006). Rees (2011) förordar 3 km för områden med tre eller flera spelande nattskärar. Andra fågelarter i Stora Lövsjöområdet:

- Storlom häckar i St. Lövsjön.
- Trana observerade under häckningstid vid Lövsjötjärn och Håkansjö öga.

- Tjäder och orre observerade även i området på östra sidan av St Lövsjön.
- Duvhök häckar sedan många år.
- Mindre hackspett observerades i häckningstid.
- Göktyta observerades i häckningstid.
- Törnskata observerades i häckningstid (numera borttagen från Svenska rödlistan).
- Drillsnäppa häckar i St. Lövsjön med flera par.
- Järpe enstaka observationer genom åren.

Det bör tilläggas att de skogsområden som alternativ J korsar norr om Tösjön och nordost om Tolsjöhult har stor betydelse för friluftslivet. Framför allt gäller detta området norr om Tösjön som är lätt åtkomligt från Gråbo-Olstorp och är en del av Tösjö-Häcksjöområdet, vilket är central "vildmark" för tätorterna Lerum, Gråbo och Stenkullen.

Förhållandena i anslutning till Gråbo samhälle

Mellan Trollhättan och Stenkullen går redan två stora 400 kV kraftledningar och nu vill Svenska Kraftnät bygga den tredje. Första ledningen byggdes på 1950-talet och den andra på 1960-talet. Varje gång har etableringen sargat sönder nya delar av landskapet i stället för att samordna och snyggt utforma ett samlat ledningsstråk. Vid Lundby kyrka och Gråbo, där stråken delar sig, har etappvis åstadkommit ett totalt virrvarr av olika ledningar, stolptyper och placeringar.

1950-talsledningen byggdes cirka 10 meter ifrån de befintliga småhusen i Gråbo, utan hänsyn till boendemiljö och tätortens tillväxt. Därefter har kommunen planlagt bostads- och industribebyggelse strax utanför och emellan ledningarna, utan att lämna särskild handlingsfrihet att kunna samla och utveckla stråket.

Svenska Kraftnät vill nu sarga sönder ytterligare cirka 1,5 mil genom Lerums kommun istället för att ordna upp den mest kaotiska kilometern vid Gråbo. Man vill inte ens utreda frågan utan påstår bara i utredningen att det är "omöjligt". Man nämner inte med ett ord att det numera vid trånga passager byggs kompakta ledningar med smalt magnetfält. Man nämner inte att föråldrade 1950-talsledningar snart behöver förnyas. Med ett medelvärde på hela 1250 ampere i nya ledningen kanske den äldsta kan tas bort eller bli reserv. Sammanfattningsvis måste Svenska Kraftnät utreda alternativa lösningar för passagen av Gråbo.

Vid Skallsjö söder om stationen i Stenkullen har Svenska Kraftnät nyligen byggt tre kompakta 400 kV-ledningar i smal bred. I Härryda har man byggt en ännu smalare ledning med delad fas som ytterligare minskar magnetfältet. Med sådana ledningar vid Gråbo borde man betydligt kunna minska de nuvarande magnetfälten vid bostäderna, även om den nya ledningen tillkommer. Plats kan ordnas exempelvis genom att lägga den befintliga 130 kV-ledningen som markkabel.

Alternativt förslag förbi Gråbo

Med början i Dammen Fjällestorp föreslås att Vattenfalls 130 kV-ledning mot Stenungsund läggs i markkabel norrut till Lilla Aggetorpsvägen. Även två 20 kV-ledningar tillhörande Lerum Energi läggs i markkabel, en från Dammen till Gråbo industriområde, den andra till Lilla Aggetorpsvägen. Det frigjorda stråk som då bildas är så brett att det ger plats för en ny 400 kV-ledning genom centrala Gråbo. Lerums Energis 20 kV-ledningar är byggda på två av Vattenfalls 130 kV-ledningsstråk. Den ena övertogs ca 1980, den andra 1990.

Erfarenhet av 130 kV-ledningar i markkabel finns sedan mer än 30 år. Exempelvis finns kilometervis med markkablar i centrala Göteborg.

Det finns sålunda plats mellan de två befintliga 400 kV-ledningarna förbi Gråbo. Stolparna, vilka nu är av fackverksmodell, ersätts med den typ av kompaktstolpar av rörmodell med triangelmontage, som nu finns vid E20, Skallsjö kyrkoruin och hembygdsgård. Sådana stolpar ska användas från Stora Lundby kyrka till Lilla Aggetorpsvägen.

På beskrivet sätt ersätts tre mindre luftledningar med en större i det frigjorda stråket. En fördel med konstruktionen är att avståndet till fas blir bättre exempelvis vid Valdus Hanssons väg. Enligt inhämtade uppgifter blir magnetfältet inte större från tre likabelastade ledningar än från två högbelastade.

För nätägaren Svenska Kraftnät ger denna lösning kortaste dragningsvägen, även om kostnaden blir högre. Men det bör vara rimligt för att undvika att ödelägga stora naturområden, när det redan finns ett ledningsstråk som kan ge plats.

För övrigt bör markkabelläggning av samtliga ledningar genom centrala Gråbo allvarligt övervägas. Intrycket är att Svenska Kraftnät överdriver riskerna för driftsäkerheten med markkablar.

Stenungsund

Samtliga alternativ (GI och F) föreslagna av Svenska Kraftnät sammanstrålar i området Västergård/Stendammen i västra delen av Lilla Edets kommun (bilaga 14 – 16). Detta är oacceptabelt då detta skulle innebära ett mycket kraftigt intrång i ett område med mycket höga natur- och friluftsvärden. Detta beskrivs i yttrandet från föreningen Rädda Svartedalens Vildmark (bilaga 1) i vilken Stenungsund Naturskyddsförening är en av medlemsföreningarna: *Ledningsdragningen går dessutom – enligt utskickad kartskiss över eller strax intill ett av regionens största och mest värdefulla fågelområden, som ligger vid Västergård och Stendammen. Det berör riksintresse för friluftsliv och naturvård samt Natura 2000-områden och Natura 2000-arter för en lång rad särskilt utpekade och skyddsvärda fågelarter.*

Trollhättan

Endast en liten del av den planerade dragningen går genom Trollhättans kommun. Sträckningen berör ett mindre skogsområde och här har kretsen inga synpunkter.

Vi önskar få möjlighet att återkomma med synpunkter allteftersom arbetet fortsätter.

Med vänliga hälsningar

Naturskyddsföreningen i Bohuslän

Boel Lanne, ordförande

Naturskyddsföreningen i Norra Älvsborg

Ingvar Andersson, ordförande

Naturskyddsföreningen i Ale

Martin Börjesson, ordförande

Naturskyddsföreningen i Kungälv

Stig Johannesson, ordförande

Lerums Naturskyddsförening

Olov Holmstrand, ordförande

Stenungsunds Naturskyddsförening

Marie Stenseke, ordförande

Trollhättans Naturskyddsförening

Eva Östberg, ordförande